

▣ XV AIEJI ▣ **WORLD CONGRESS** ★ **CONGRÈS MONDIAL**

▣ III ESTATAL ▣ **CONGRÉS DE L'EDUCADOR SOCIAL** ★ **CONGRESO DEL EDUCADOR SOCIAL**

BARCELONA - 6-9 JUNY 2001

CONCLUSIONS DEL CONGRÉS

Document elaborat pels membres de la Secretaria Científica residents a Barcelona,
com a síntesi de les conclusions de tots els grups de treball
que van funcionar durant els dies del congrés

AMB EL SUPORT DE:

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Barcelona,
la ciutat de les persones
Ajuntament de Barcelona

Socrates

AMB EL PATROCINI DE:

1. EL SENTIT DE L'ÈTICA EN LES PRÀCTIQUES PROFESSIONALS

1.1. Principis ètics, valors

1.1.1. Els referents de la professió provenen de principis ètics que actualment no estan clarament definits. Caldria aprofundir en aquests principis ètics ja que la filosofia moral i la reflexió ètica ajuden els educadors a clarificar els propis valors professionals. A la vegada, tenir una posició definida, possibilita el qüestionament dels valors socials.

1.1.2. La qualitat derivada d'aquesta dinàmica reflexiva ha de formar part activa dels valors de la professió. I és en la qualificació d'aquest procés on neix la necessitat d' escriure i difondre els nostres coneixements teòrics i pràctics.

1.1.3. Pel que fa a la relació socioeducativa, el primer principi ha de ser la persona. L'usuari dels serveis és un subjecte de drets, i aquests drets es converteixen en deures pel professional.

1.1.4. Entre les finalitats i les metes que han de guiar la intervenció, cal considerar la prevenció i la promoció. La prevenció com a evitació del patiment i garant de la qualitat de vida (no actuar únicament quan els problemes o les necessitats ja estan instaurades). I la promoció entesa com a creació d'oportunitats i millora de la situació personal i social de les persones. Cal evitar, doncs, la creació de recursos a partir de les pressions socials o les "modes", i reflexionar sobre com es treballa per una discriminació positiva de les minories.

1.1.5. En relació als valors, assumint que el traspàs de valors és inevitable en la pràctica educativa, cal profunditzar sobre el perill d'adoctrinament que suposa el separar política i educació.

1.1.6. S'han d'avaluar els resultats de les intervencions socioeducatives des de paràmetres qualitatius i en funció de les millores personals i socials dels ciutadans.

1.1.7. En relació a les normes ètiques i els reglaments – o – les orientacions ètiques i les normatives, es coincideix en la necessitat d'un codi deontològic. Aquest codi hauria de suposar avantatges i oportunitats com a orientador de l'actuació professional, i com a suport jurídic. Igualment com a eina d'autocontrol i guia de responsabilitats i obligacions. Ara bé, les regles ètiques han d'orientar, però no han de ser rígides i estrictes. Un codi no es pot confondre amb una normativa miraculosa. El codi té una vocació orientativa mentre que els reglaments tenen una vocació imperativa.

1.2. Ideologia i cultura

1.2.1. El discurs de la qualitat total no és un discurs neutral, el seu contingut polític prové del model neoliberal. Aquest model emmascara realitats socials generadores de problemes a les persones. Oblidar-ho ens porta al dilema de si s'està participant en el canvi social o en la perpetuació de les desigualtats. Tota actuació social ha de tenir present que parteix d'una ideologia, d'una forma d'entendre el món, els éssers humans i les seves necessitats.

1.2.2. Per una altra banda, no es pot parlar d'una univocitat cultural en la societat actual i s'ha de tenir present la convivència de diferents cultures i entendre-les com a complementàries i enriquidores. Aquesta pluralitat cultural ha de ser un punt de partida de l'actuació socioeducativa. A la vegada, la sensibilització de la societat envers les altres cultures ha de ser un dels eixos de la intervenció. L'acció amb altres cultures exigeix a l'educador l'adequació dels mitjans i les formes de treballar.

1.2.3. L'ètica s'emmarca en un context social i cultural específic. El context social i cultural és alguna cosa més que infraestructures i equipaments. No serveixen els mateixos principis per diferents contextos.

1.3. Definició, concreció d'un model teòric-ideològic i de caràcter crític

1.3.1 Com educadors socials, no només hem d'actuar socioeducativament amb els subjectes, també, hem de tenir com a fita provocar el canvi en les entitats i en les administracions de les quals depenen els serveis, amb la finalitat de promoure canvis polítics i socials. En aquest sentit, els educadors socials ens reafirmem com agents de canvi social i, tot i reconèixer l'origen en el sistema, hem d'educar en la crítica per millorar les condicions de vida i desenvolupar consciència de possibilitat de canvi.

1.3.2. Els canvis s'han de fomentar en les persones i en les institucions mitjançant el desenvolupament comunitari, amb la promoció de canvis d'actitud i de cultura en la intervenció educativa. Aquests canvis s'han de recolzar en la formació continuada i en l'assessorament tècnic com a mediadors.

1.3.3. Cal oblidar els discursos assistencialistes i fer la feina des de l'encàrrec clau de la inclusió/promoció social del subjecte (justícia social). També cal trencar amb les estratègies defensives i treballar per a la construcció d'un model basat en principis i valors justos (per exemple, la solidaritat, redistribució de la riquesa, etc.).

2. ÈTICA, QUALITAT I BONES PRÀCTIQUES

2.1. En relació als aspectes metodològics i tècnics

2.1.1. Ha d'existir coordinació entre les institucions responsables. En aquest sentit, cal l'existència d'equips multidisciplinars coordinats. Una forma pot ser la incentivació de la interdisciplinarietat dels equips i l'avaluació dels resultats de les accions socials en el seu conjunt. També és necessari evitar la caducitat anual dels programes i potenciar l'estabilitat professional.

2.1.2. La direcció dels equips ha d'actuar com a facilitadora del procés del grup i ha de vetllar per la qualitat del procés de reflexió tant col·lectiu com individual dels educadors, tot promovent les preguntes i l'observació dins de l'equip. Els dilemes ètics es discuteixen en la pràctica i s'aporten solucions.

2.1.3. S'advoca per la creació i l'ús d'un llenguatge professional comú, no diferenciat per àmbits. Això és, construir un model per entendre i interpretar les realitats i les experiències.

2.2. En relació als conflictes i límits en l'acció

2.2.1. Les dificultats i contradiccions, de vegades, porten a que la intervenció socioeducativa no es pugui situar dins d'uns límits clars i que es produeixin situacions de desequilibri o conflicte. Així, a l'educador social, a més de treballar en i amb el conflicte que fa referència directa als subjectes, se li afegeix la dificultat de treballar en i amb el conflicte en relació a l'encàrrec que se li fa. Aquestes contradiccions entre encàrrec i professió fan necessari que es demanin responsabilitats als àmbits de decisió política, perquè algunes d'aquestes dificultats apareixen entre el que es consideraria una finalitat des d'un punt de vista socioeducatiu i el que la llei pot considerar com a finalitat.

2.2.2. Així, per una banda, la intervenció socioeducativa ha d'anar adaptant-se a les noves necessitats i, de forma substancial, a les noves regulacions legislatives que intenten donar resposta i legitimen aquestes noves necessitats. I, per altra banda, pot haver-hi lleis que, en el seu desplegament, puguin crear situacions que dificulten la realització d'una "bona pràctica" socioeducativa o produir contradiccions entre allò que s'encarrega i les finalitats pròpies de l'educació social.

2.2.3. És aquí, quan cal parlar dels límits de l'actuació socioeducativa i acceptar que les accions es porten a terme des de la incertesa ètica, i no només des de la seguretat i la certesa tècnica. Llavors, per tal de disminuir aquesta incertesa, cal definir clarament quines són les funcions dels educadors socials, els encàrrecs que es desprenen d'aquestes funcions, i assegurar la transparència dels encàrrecs i de la gestió dels serveis. L'ètica de les administracions pot no coincidir amb la dels professionals, ni amb el concepte de qualitat amb què estan treballant. Ara bé, tot i que el marc extern on es desenvolupa la tasca professional pot ser generador de conflictes, cal assumir les responsabilitats pròpies del professional i fer-se la pregunta sobre de què s'és responsable i davant de qui s'és responsable.

2.3. En relació a les condicions laborals

2.3.1. Es dona la paradoxa entre la demanda de qualitat de la intervenció i la manca de condicions laborals que l'afavoreixin, fet que provoca un abandonament prematur de la professió. Eterna joventut dels educadors.

2.3.2. Cal la creació d'un servei pel control tant dels programes de la qualitat educativa, com de les condicions laborals dels professionals que els porten a terme (repartiment igualitari dels recursos, concerts comuns, etc.). Els sindicats i comitès d'empresa han de vetllar pel reconeixement laboral i la no precarietat de la professió, ni la ingerència de perfils de baixa formació que generen competència no qualitativa.

2.4. En relació a les privatitzacions

2.4.1. La gestió indirecta en la prestació de serveis potenciada per les administracions influeix negativament en la intervenció socioeducativa, perquè sembla que des de l'administració es prioritza allò econòmic per sobre

d'allò socioeducatiu. Ara bé, la qualitat dels serveis no hauria d'estar afectada pel fet de realitzar-se des de l'àmbit públic o des de l'àmbit privat.

2.4.2. S'ha de tenir molt present que molts cops aquests processos de privatització dels serveis on treballen els educadors socials se centren únicament en esquemes econòmics, sense fer cap consideració en relació a aspectes ètics i de qualitat de la intervenció socioeducativa. La gestió de la qualitat ha d'equilibrar la necessitat d'estalvi amb la consecució dels objectius educatius d'incorporació social.

2.4.3. La privatització dels serveis provoca:

- Fragmentació de les necessitats, treball molt parcialitzat i per cobrir urgències.
- Amb una certa freqüència, manca de control de les intervencions de les entitats privades que col·laboren (pràctiques abusives i enriquiment personal). En aquest sentit, cal assegurar uns mínims a complir per les institucions col·laboradores.

3. ACCIÓ SOCIAL I INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA

3.1. Planificació i avaluació

3.1.1. El disseny de les accions socioeducatives és imprescindible per garantir una acció de qualitat. En relació a la implementació d'intervencions socioeducatives de qualitat, s'ha de considerar el disseny com l'eina indiscutible, tenint present tant el diagnòstic, com la planificació i l'avaluació.

3.1.2. Cal disposar d'indicadors i de protocols consensuats que incloguin les quatre fases clau de les accions socials: diagnòstic, planificació, aplicació i avaluació.

- En referència al diagnòstic i la planificació:
 - L'existència d'un projecte educatiu i la sistematització de la intervenció.
 - Planificació d'espais i temps per a la participació i la presa de decisions de totes les persones implicades.
 - L'adaptació dels recursos a les necessitats.
- En referència a l'aplicació:
 - El lideratge.
 - El treball en equip.
 - El treball interdisciplinar.
 - La implicació de les persones ateses (subjectes) en el seu procés educatiu.
- En referència a l'avaluació:
 - Cal destacar la importància de l'avaluació qualitativa sobre la quantitativa, és a dir, ha de superar esquemes exclusivament quantitativs i centrats en el volum o número de persones ateses

- L'avaluació contínua i sistemàtica.

3.2. Funció socialitzadora i adequació a les noves necessitats

3.2.1. És necessari delimitar i definir què s'entén per educació i/o intervenció socioeducativa. Si la finalitat de les accions socioeducatives és la incorporació del subjecte en la comunitat amb la que interactua, s'han de desenvolupar tots els recursos possibles per fer el treball de socialització dels usuaris en el seu medi; cal esgotar els recursos del medi obert abans de fer servir el medi tancat.

3.2.2. És necessari que les expectatives educatives estiguin en funció de les circumstàncies i possibilitats del subjecte que s'educa. És necessari que els educadors tinguin coneixement acurat de les persones amb qui es treballen, de la seva situació i de les seves possibilitats.

3.2.3. Cal reflexionar sobre les possibilitats educatives reals de cadascun dels contextos d'intervenció en funció de la finalitat de l'educació social (no té les mateixes possibilitats el treball en medi obert, medi tancat, en la pròpia comunitat, aïllat de la comunitat). Cal definir els paràmetres de qualitat socioeducativa de cadascun d'aquests contextos educatius, afinar els objectius i tenir present que hi ha resultats de l'educació que mai no els veurem, perquè part dels continguts que es transmeten (sobre tot quant a procediments i valors) seran utilitzats pel subjecte en el seu desenvolupament posterior, formaran part d'ell, els ressignificarà.

3.2.4. Els educadors han d'incloure en la funció socioeducativa que tenen encomanada la forma més adequada de posar límits als destinataris dels serveis. El control pot ser necessari per establir un marc estable on posteriorment puguin produir-se actes educatius. Ara bé, no s'ha de confondre l'educació amb el control, i cal començar a posar límits ètics als encàrrecs marginadors i a les mesures educatives en medi tancat.

3.3. Regulació, control de les intervencions i propostes per a la qualitat

3.3.1. S'ha de tendir a una major regulació i control dels serveis (independentment de la seva titularitat) i a una major coordinació entre aquests diferents serveis i les administracions per tal de garantir una intervenció de qualitat, tot evitant duplicitats o contradiccions en les actuacions socioeducatives. És en aquesta coordinació i regulació dels serveis que es fa imprescindible el diàleg: entre educadors i polítics, entre educadors i subjectes, entre subjectes i polítics, entre educadors i universitat...

3.3.2. Donar resposta a les necessitats és treballar en el desenvolupament de canals de comunicació, trobada, intercanvi d'experiències, metodologies, models..., és crear xarxes per àmbits a nivell estatal i internacional. Així, per tal de regular i garantir una intervenció socioeducativa de qualitat, cal considerar:

- El treball en xarxa entre els professionals.
- El treball amb els subjectes de l'acció socioeducativa i llurs famílies.

- El treball conjunt amb les diferents administracions públiques.
- L'enfortiment dels canals de comunicació i de treball conjunt amb les universitats i escoles de formació d'educadors socials.

3.3.3. A més a més, des d'aquest treball conjunt i coordinat es podran assolir altres fites, que de retruc afavoriran la qualitat de la intervenció:

- El desenvolupament de l'educació social, la seva promoció i el reconeixement de la seva utilitat pública.
- La millora de l'estructuració i l'organització dels serveis.
- L'elaboració participada dels projectes socials.
- La recerca i la definició de marcs conceptuals d'intervenció.
- L'elaboració de plans d'estudis que permetin una millor regulació de la pràctica.
- La promoció d'una formació continuada.
- El desenvolupament de projectes d'intercanvi i de cooperació.
- L'elaboració de codis deontològics.

3.4. Participació de l'usuari dels serveis

3.4.1. La intervenció socioeducativa ha de ser respectuosa amb els drets humans i les llibertats dels subjectes

3.4.2. La història dels serveis socials parteix de la beneficiència, és necessari trencar amb aquest model assistencial i promoure els models participatius.

3.4.3. La participació de les persones afectades per programes d'intervenció socioeducativa és essencial, fins i tot en els apartats de disseny i avaluació. En aquest sentit, és necessari que el destinatari del servei estigui motivat per elaborar i manifestar la demanda. En la voluntat d'implicar els subjectes en el seu procés socioeducatiu, cal encoratjar-los a què assumeixin les seves responsabilitats, a més d'entendre els seus drets. Cal avançar en la denominació d'usuari/client cercant alternatives com ara actors/participants/agents/educands...

3.4.4. És imprescindible respectar el principi de confidencialitat, ésser respectuosos amb la intimitat de les persones ateses, i prudents amb les informacions de què disposem. Cal ser molt curosos amb la informació sobre subjectes que, no ho oblidem, estan immersos en processos administratius.

3.5. Distància i salut mental dels Educadors Socials

3.5.1. Cal exercir el dret de l'educador/a a DIR NO, i prendre's temps per prendre decisions. Donada la complexitat de la tasca, és necessari crear elements facilitadors: tenir espais per a la reflexió, acceptar la supervisió de la pràctica educativa, de casos, i d'organització, i la formació permanent com instruments indispensables per evitar la precipitació i tenir una mirada amb més perspectiva. És necessari definir una sèrie de drets bàsics mentre no existeixi un ple reconeixement de la figura i funcions de l'educador/a. Aquests drets han d'anar acompanyats de més garanties per fer bones pràctiques, així com d'una major motivació i implicació en els temes socials i polítics.

3.5.2. Els educadors que treballen en àmbits on hi ha pressió social, molt sovint se senten desbordats (per exemple, el treball sobre poblacions immigrades), la qual cosa requereix d'un suport extern.

3.5.3. En la relació educativa cal establir un vincle afectiu, però és molt important treballar bé el límit entre els aspectes personals i professionals que es poden confondre. En aquest sentit, cal establir una distància òptima per ajudar el subjecte de la intervenció a ser autònom i responsable, tot mostrant-li les seves capacitats.

4. LA CONSTRUCCIÓ DE LA PROFESSIÓ

4.1. Conceptualització, construcció de patrons teòrics

4.1.1. Els equips han de consensuar els models de què parteixen i fer-ho amb capacitat autocrítica. Aquest model ha d'emmarcar la reflexió pedagògica, la participació dels usuaris i la intencionalitat educativa.

4.1.2. Cal definir les funcions dels educadors/es socials en relació a les dels altres professionals. També quin és l'encàrrec oficial, l'oficiós, el subliminal, i distingir-lo del que realment es fa a la pràctica.

4.1.3. Avançar en la construcció de la professió requereix treballar pel reconeixement social d'aquestes funcions. És necessari l'ús de criteris ètics en els llocs de treball, perquè es produeixi aquest reconeixement social. En aquest sentit, és necessari divulgar i contrastar el coneixement i el treball elaborat.

4.1.4. També cal treballar en la ubicació dels educadors/es en els àmbits de treball emergents.

4.2. Organització del col·lectiu professional

En aquest apartat de les conclusions hi ha una forta aportació de la Jornada dels educadors de l'Estat espanyol, ja que aquest era el seu tema de debat. Alguns dels punts, com que són vàlids per tothom, no els hem volgut treure encara que estant explicitats en una terminologia pròpia dels educadors de l'Estat espanyol, però els presentem en lletra cursiva

4.2.1. Respecte a la necessitat professional de les organitzacions, es fa palès que només són necessàries si responen a les necessitats del conjunt i desenvolupen projectes de qualitat, des d'un comportament ètic. En aquest sentit, les bases de construcció dels col·legis i associacions professionals han de girar sobre uns principis ideològics, com poden ser els principis de Pluralitat, Obertura, Transparència i Participació / Implicació. Construir la professió implica reconèixer, valorar i aprendre del camí recorregut.

4.2.2. Com a conseqüència d'aquests principis, una de les funcions del qualsevol organització professional és la de fer pedagogia per transmetre el rol i funció de l'educador social, i donar prioritat a l'equiparació en el reconeixement dels àmbits més deficitaris (disminucions, tercera edat, etc.)

4.2.3. *Els col·legis han de treballar el reconeixement polític i institucional.*

4.2.4. Construir la professió passa per donar resposta a les necessitats socials i professionals, i per reforçar el moviment representatiu.

4.2.5. *Reforçar el moviment representatiu és enfortir les organitzacions professionals, és recolzar els objectius comuns i els processos autònoms, tot treballant esglaonadament per aconseguir la seva implantació en tot l'estat.*

4.2.6. *Corresponsabilitzar-se en la fase actual és aconseguir que la construcció de col·legis mantingui el necessari consens i reforci la cooperació i la solidaritat.*

4.2.7. *La creació de col·legis s'ha de fer amb la complicitat en els territoris tant dels professionals com dels professors i dels estudiants, a partir de la posada en comú de les possibilitats que aquesta organització pot comportar. Entre d'altres, en destaquen:*

- *Plataforma des de la qual es pot crear, impulsar, idear... altres maneres de fer, unes altres metodologies i compartir-les entre els professionals de l'educació social i els altres agents socials.*
- *Aporta credibilitat i "respecte" a la professió.*
- *Possibilita fer arribar l'opinió dels professionals a les administracions que tenen competències en temes socials.*
- *Significa un reconeixement públic de l'existència d'un col·lectiu professional amb determinades funcions al servei de la societat.*
- *Dota d'estructura i dona cos a la professió.*
- *Col·labora en la normalització de la professió mitjançant l'estudi i la definició de les ofertes laborals.*
- *Ha de possibilitar la millora de la pràctica professional mitjançant l'intercanvi d'experiències, la formació permanent i l'elaboració d'instruments orientatius (p.e. el codi deontològic).*
- *Ha de representar i defensar els drets socials de les persones.*

4.2.8. *De cara al futur i per seguir en la construcció de la professió, es proposa assentar les bases per a la creació del Consell Superior de Col·legis d'Educadores i Educadors Socials de l'Estat Espanyol de forma conjunta entre els col·legis autonòmics que vagin apareixent, des d'una estructura federativa que permeti que cada territori treballi des de la seva realitat per al conjunt, sense crear estructures administratives passives i gremialistes.*

4.2.9. *El Consell Superior de Col·legis pot potenciar, entre altres aspectes, la creació de plataformes per a la definició de la professió des de la pràctica professional, per a l'establiment de les condicions professionals i dels serveis d'atenció a les persones. També, per a la creació d'un codi ètic que sigui un referent per als professionals de l'educació social.*

4.2.10 La participació del col·lectiu professional en l'elaboració i redefinició dels currículums acadèmics és un indicador a l'hora de parlar de la formació de qualitat adequada a la realitat en canvi

Aquest projecte s'ha dut a terme amb el recolzament de la Comunitat Europea.

El contingut d'aquest projecte no reflecteix necessàriament les opinions de la Comunitat Europea, ni implica cap responsabilitat per part seva.